

i počelom, kako uma, tako i svih drugih stvari. Mistika je ono jedno tražila više srcem nego umom, i tako je ona, prema Cipri, jedina koja nije zapala u hajdegerijansko metafizičko otuđenje od bitka što je inače usud europske filozofije. Time je ontološka diferencija bitka i bića dokinuta u ekstazi mistika, koji Boga doživljava kao onoga sasvim drugoga – transcendencija, i Boga u sebi – imanencija.

U temeljima ontologije leži identitet Boga i bitka, čime je prevladan svaki nihilizam, kao i panteizam. Tako se u filozofiji premošćuje jaz između bitka i Boga i zasniva se jedna ontoteološka metafizika koja je ujedno teistička i personalistička, jer je Bog u najvišem smislu osoba. U svojem temelju ontologija je nauk o biću kao biću, to jest o bivstvu ili bitku, i pri svojem se ostvarivanju oslanja na teološko viđenje stvari i premošćuje mogući jaz između filozofije i teologije. Jer filozofija i teologija razvijaju se

na osnovi objavljene istine kao neskrivenosti bića (*aletheia*) i kršćanske Objave. Religija je nadživjela Hegelovo prevladavanje (*aufheben*) i dalje konkurira filozofiji kad je riječ o prvenstvu odnosa konačnog tu-bitka čovjeka spram apsolutnog. „Vjera nije neprijateljska razumu, nego mu pomaže da spozna istine koje vlastitim snagama ne bi mogao dokučiti. Vjera i razum dva su stožera na kojima počiva kultura i duhovni život zapadne civilizacije i oni se uzajamno natječu oko onog jedinog bitnog – spoznaje istine kakva je po sebi i za sebe.“

Naposlijetku, Cipra postavlja pitanje o mogućnosti jedne sveopće i trajne filozofije, philosophiae perennis, koja – i tu se Cipra slaže sa svetim Tomom – je tu da se spozna istina stvari. Philosophia perennis je u svojoj biti kršćanska filozofija koja u Božjoj objavi vidi temelj svoje istinitosti. Istina je pak jedna i vječna i istovjetna je sa samim Božjim bitkom. Vječna filozofija je trajna i neprolazna ukoliko svoje temelje ima u Kristu, Božjem Logosu i Stvoritelju.

Ovdje nije mjesto, niti imamo dovoljno prostora da ulazimo u podrobnije razmatranje i iole ozbiljniju raspravu s Ciprinom mišlju. Mogli bismo, recimo, pitati o načinu (metodi) na koji se putem misticizma sjedinjuju čovjek i bitak ili parirati ravnopravnosti vjere i razuma u odnosu spram onoga jest, pitati o odnosu zapadne i „drugih“ misli i tradicija. Mogli bismo, kako to čini autor pogovora, Damir Barbarić, biti suzdržani i u pogledu „Ciprine filozofske kristologije“. No,

unatoč svim mogućim zamjerkama i prigovorima (ili nam se oni takvima tek čine) nesumnjivo je da kroz Cipru progovara impresivno poznavanje građe filozofije i iznimno filozofsko iskustvo koje ovu knjigu čine ozbiljnom literaturom u istraživanju ontološke tematike.

Boris Josipović

MARIO KOPIĆ PROCES ZAPADU Metapolitički ogledi

Art-radionica Lazareti, 2003.

Nova knjiga Marija Kopića nije od onih kojoj je privlačan dizajn jedino što može ponuditi, kompenzacija za ispraznost sadržaja u službi tržišne prođe. Riječ je zapravo o zbiru jedanaest ogleda o različitim temama, a nit koja ih povezuje može se iščitati još iz samog naslova: ovdje se sudi, prosuđuje o Zapadu. Nisam sasvim siguran da je pridjev metapolitički koji pridaje spomenutim ogledima u potpunosti adekvatan, ali Kopić ga utemeljuje kao „uvid da ideje imaju fundamentalnu ulogu u kolektivnoj svijesti te općenito u čitavoj ljudskoj povijesti“, a koji ima ambiciju „pridonijeti osuvremenjivanju i stvaralačkoj preinacii rečenih društveno-povijesnih predodžbi.“

Bolesti demokracije, možda najpronijeljiviji tekst u knjizi, navraćajući klasicima političke misli (od Platona i Aristotela, preko Hegela, do Tocquevillea) hoće nam prenijeti ponešto od kritičnosti koju su ti veliki umovi imali spram demokracije. Danas je za nas demokracija ne puka samorazumljivost, već se, zbog toga što se u nju polažu sve nade i očekuje ispunjenje svih očekivanja, pretvorila u političku sablast i uzdignula do razine ideologije koja pod svaku cijenu želi vladati globalno i zauvijek. Na tom tragu, ideologija demokracije je zapravo gubitak autentične učinkovitosti i životnosti demokracije. Potrebno je ponovo uprijeti kritički pogled u demokraciju, ne da bi ju se napustilo, već da bi se na učinkovitiji način suočilo s njenim nedostacima, među koje Kopić smješta tiraniju većine nad manjinom, činjenicu da većina ne mora vladati na opću korist niti biti garancijom umnosti, protuslovlje slobode i jednakosti, mogućnosti manipulacije javnošću, ranjivost i slabost političkog bića, prosječnost i konformizam, te činjenicu da demokracija po vlastitoj naravi mora u svom okrilju podnositi i vlastite neprijatelje.

Carl Schmitt redivivus je esej koji želi iz rakursa današnjice baciti pogled na djelo ovog autora. Govoreći o Schmittovu razumijevanju političkog kao razlikovanja i odnosa prijatelja i neprijatelja, koje u graničnom (iznimnom) slučaju izlazi na vidjelo kao izvanredno stanje, Kopić drži da usprkos tome što je granica vanjske i unutarnje politike izbljedjela, ne treba zaključiti da je Schmittova teorija suverenosti neaktualna. „Danas je suveren onaj tko iz središta svjetske moći odlučuje o izvanrednom stanju na nekoj konfliktnoj točki planete.“

Uzimajući Tocquevillea i Machiavellia, ali ne i Webera, Kopić racionalno, s interesom, određeno mišljenje i djelovanje određuje u Hitler – Lenjinov učenik kao „samu srž evropskoga duha, onako kako se razvio od početka novovjekovlja“. Koristeći se knjigom Ernsta Noltea, *Europski građanski rat 1917. – 1945. Nationalsocijalizam i boljševizam*, ali i kasnijim radovima, pita se može li se njemačko iskustvo svjetskih ratova razumjeti iz aspekta spoznatljivoga racionalnog interesa. Umjesto vlastitog nudi nam Nolteov odgovor da se ono što se dogodilo u Njemačkoj može opravdati zbivanjima u Rusiji; preciznije, boljševičkim osvajanjem vlasti i strahom od komunizma.

De Feliceova revizija povijesti, pozivajući se na životni projekt istog, protivno uvriježenom shematizmu, pokušava razumjeti lik i djelo Mussolinija na način na koji su ga proživljavali sami protagonisti tadašnje povijesti.

Moglo se naići na plodnije rasprave i kritike – pa i u domaćim krugovima – koje se bave izloženim Crnoj knjizi komunizma. Možda najviše upada u oči to što Kopić autorima koji su se odrekli komunizma, prigovara ganutljivost spram žrtava koje su bile komunističke provenijencije, dok, prema njemu, pored

mrtvih antikomunista autori prolaze kao pored turskog groblja, a da istovremeno ne vidi drugu stranu. Nije jedan rad napisan koji dovodi u pitanje brojke iznesene u knjizi, ali ne u pravcu toga da se premalo govori o Bleiburgu i Kočevskom rogu – što, zanimljivo je, Kopic uočava – već u smislu da su vrlo često prenapuhane i preuveličane.

Bježeći od upotrebe i definiranja pojma fundamentalizma, Kopic preferira termin Islamski radikalizam: reduciranje materijalne i moralne bijede na kulturne i civilizacijske dekadencije islamskog svijeta na jedan jedini uzročnik zvan Zapad. Istina jest da je Zapad glavna meta islamskog radikalizma – pa se, recimo, političke elite islamskih država prokazuju kao sluge Zapada – ali nikako nije jedina. Primjerice, u Pakistanu se islamski radikalizam ne sukobljava samo s onime što poimaju kao Zapad, već i s (radikalnim) hinduizmom. Drugo, Kopic ne vidi da unutar Kurana postoje proturječja (na tri mjesta vjernicima se brane opojna pića, ali mekanski period Kurana savjetuje da se pije vino) i da je, na tom tragu, islamski radikalizam u svoj teološkoj biti prijevara kao i na praktičnom planu; primjerice, vahabizma naovamo. Na kraju eseja Kopic zaziva protupokret islamskom fundamentalizmu. No, treba napomenuti da reformacije islama neće moći biti bez reforme Zapada, koji je posijao sjeme „islamskog fundamentalizma“.

I polis, i imperij govori o evropskom identitetu i Europskoj uniji. Kopic se neće odvažiti na radikalno ponovno promišljanje identiteta, pa tako niiti nacionalnih i regionalnih, što je očividno i u drugim esejima. Ipak, on primjećuje da se Europa izgrađuje prije svega ekonomski, a da se u drugi plan stavlja izgradnja kulturnog zajedništva, čime se omogućuje „trajna premoć ekonomije nad svakom evropskom politikom i kulturom.“

O Bliskom istoku riječ je u Ratu mora protiv zemlje, i iz tog konteksta promatra odnos SAD-a i Europe. Citirajući von Lohausena, koji kaže da je u ratu neprijatelj ne nužno onaj kojega se denuncira neprijateljem, već onaj kojemu se nanosi šteta, Kopic upozorava da od američke politike na Bliskom istoku najviše štete ima, naizgled paradoksalno, Europa.

U traganju za njemačkim identitetom pita se o njemačkom

čudu, zapravo činjenici da su se Nijemci „uspravili“ unatoč velikim porazima koje je njemački narod pretrpio u svjetskim ratovima, što svjedoči o „apsolutnom primatu smisla i značenja duhovnoga nukleusa“. Kako je moguće govoriti o njemačkom identitetu ne određujući se spram Plessnerove „Zakašnjele nacije“ nije nam pretjerano jasno, ali čak i kada bismo prešli preko toga ostaje gorak okus u ustima zbog onoga o čemu Kopic neće govoriti: u kojoj je mjeri njemački uspjeh bio uspjehom čovjeka, a u kojoj mjeri samo i naprosto njemački. Naposljetku Kopic završava citirajući Juliusa Evolu, ali ne i u isto upućenijeg Karla Polanyia, da „istinska antiteza nije između kapitalizma i marksizma“, već između sustava u kojima je ekonomija suverena i onoga u kojem je podređena izvanekonomskim činiteljima. Nisam siguran da Evola nije polupao lončiče, te da antiteza koju uspostavlja nije ona koju je maloprije negirao.

U raljama novog kolonijalizma razmatra situaciju tzv. zemalja u tranziciji, manje ili više ponavljajući fraze kritičara globalnih finansijskih institucija i postojećeg neoliberalnog kapitalističkog poretka.

NATO: u službi koje sigurnosti? razotkriva, čini mi se točno, hegemonijske interese i ambicije washingtonske politike, koji stoje u pozadini „obrambenog saveza“, dovodeći u pitanje svrhu i smisao samog saveza.

Naposljetku, čini mi se potrebnim reći još dvije stvari. Prvo, iako se nekim Kopicovim tezama može pripisati neoriginalnost i opća poznatost, izbor autora koji koristi prilikom izvođenja istih je poprilično inventivan i pokušava ići s onu stranu davno utabanih staza kanonskih autora. I konačno, valja priznati da je unatoč evidentnoj dozi površnosti, koja se, pretpostavljam, pokušava opravdati esejističkom formom i malim obujmom, ova knjiga osvježenje na tržištu, ponajprije imamo li u vidu da se radi o domaćem autoru.

Boris Josipović